

Υπόθεση C-470/20

Σύνοψη αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου

Ημερομηνία καταθέσεως:

29 Σεπτεμβρίου 2020

Αιτούν δικαστήριο:

Riigikohus (Εσθονία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

28 Σεπτεμβρίου 2020

Αναιρεσεΐουσες:

AS Veejaam

OÜ Espo

Αναιρεσίβλητη:

AS Elering

Αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης

Αιτήσεις αναιρέσεως των AS Veejaam και OÜ ESPO κατά των αποφάσεων του Tallinna Ringkonnakohus (εφετείου του Ταλίν) με τις οποίες επικυρώθηκαν οι αποφάσεις του Tallinna Halduskohus (διοικητικού πρωτοδικείου του Ταλίν) με τις οποίες είχαν απορριφθεί οι ασκηθείσες κατά των αποφάσεων της AS Elering προσφυγές περί μη καταβολής στηρίξεως για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας στις αναιρεσεΐουσες.

Αντικείμενο και νομική βάση της προδικαστικής παραπομπής

Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ αφορά την ερμηνεία των διατάξεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης περί κρατικών ενισχύσεων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται η ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τις «Κατευθυντήριες γραμμές για τις κρατικές ενισχύσεις στους τομείς του περιβάλλοντος και της ενέργειας (2014-2020)», σημείο 50,

καθώς και το άρθρο 1, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΕ) 2015/1589 και το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ.

Προδικαστικά ερωτήματα

1. Έχουν οι κανόνες της Ένωσης περί κρατικών ενισχύσεων, μεταξύ άλλων η απαίτηση περί χαρακτήρα κινήτρου η οποία προβλέπεται στο σημείο 50 της ανακοινώσεως της Επιτροπής με τίτλο «Κατευθυντήριες γραμμές για τις κρατικές ενισχύσεις στους τομείς του περιβάλλοντος και της ενέργειας (2014-2020)», την έννοια ότι είναι σύμφωνο με τους εν λόγω κανόνες ένα καθεστώς ενισχύσεων το οποίο παρέχει σε παραγωγό ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές τη δυνατότητα να ζητήσει την καταβολή κρατικής ενισχύσεως μετά την έναρξη των εργασιών για ένα έργο, όταν διάταξη του εθνικού δικαίου αναγνωρίζει σε κάθε παραγωγό που πληροί τις προβλεπόμενες από τον νόμο προϋποθέσεις το δικαίωμα να λάβει ενίσχυση και δεν παρέχει συναφώς διακριτική ευχέρεια στην αρμόδια αρχή;

2. Αποκλείεται, σε κάθε περίπτωση, ο χαρακτήρας κινήτρου μιας ενισχύσεως όταν η επένδυση για την οποία ζητείται η ενίσχυση πραγματοποιήθηκε λόγω της τροποποίησης των όρων χορηγήσεως περιβαλλοντικής άδειας, ακόμη και όταν, όπως εν προκειμένω, ο αιτών θα είχε πιθανώς παύσει τη δραστηριότητά του λόγω των αυστηρότερων όρων χορηγήσεως της άδειας εάν δεν είχε λάβει κρατική ενίσχυση;

3. Υφίσταται, σε περίπτωση που, όπως εν προκειμένω, η Επιτροπή έκρινε, με απόφαση περί κρατικών ενισχύσεων, ότι τόσο ένα υφιστάμενο καθεστώς ενισχύσεων όσο και οι σχεδιαζόμενες τροποποιήσεις συμβιβάζονται με την εσωτερική αγορά και το κράτος δήλωσε, μεταξύ άλλων, ότι θα εφαρμόζε το υφιστάμενο καθεστώς ενισχύσεων μόνο μέχρι μια ορισμένη καταληκτική ημερομηνία, νέα ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΕ) 2015/1589 –λαμβάνομένων υπόψη, μεταξύ άλλων, των εκτιμήσεων του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην απόφαση C-590/14 P (σκέψεις 49 και 50)–, όταν το υφιστάμενο βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας καθεστώς ενισχύσεων εξακολουθεί να εφαρμόζεται και μετά τη γνωστοποιηθείσα από το κράτος καταληκτική ημερομηνία;

4. Σε περίπτωση που η Επιτροπή αποφάσισε εκ των υστέρων να μην προβάλλει αντιρρήσεις σχετικά με καθεστώς ενισχύσεων εφαρμοζόμενο κατά παράβαση του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, έχουν τα πρόσωπα που δικαιούνται ενίσχυση λειτουργίας δικαίωμα να ζητήσουν την καταβολή ενισχύσεως και για τον προ της λήψεως της αποφάσεως της Επιτροπής χρόνο, υπό την προϋπόθεση ότι το επιτρέπουν οι εθνικοί διαδικαστικοί κανόνες;

5. Δικαιούται ενίσχυση, ανεξαρτήτως της ρυθμίσεως του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, ο αιτών ο οποίος υπέβαλε αίτηση ενισχύσεως λειτουργίας στο πλαίσιο καθεστώτος ενισχύσεων και άρχισε την υλοποίηση έργου το οποίο πληροί προϋποθέσεις θεωρούμενες ως συμβατές με την εσωτερική αγορά σε χρόνο κατά τον οποίο το καθεστώς ενισχύσεων εφαρμόζοταν νομίμως, αλλά

υπέβαλε την αίτηση χορηγήσεως της κρατικής ενισχύσεως σε χρόνο κατά τον οποίο το καθεστώς ενισχύσεων είχε παραταθεί χωρίς να έχει ενημερωθεί η Επιτροπή;

Παρατιθέμενες διατάξεις του δικαίου της Ένωσης και νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ

Κανονισμός (ΕΕ) 2015/1589 του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2015, περί λεπτομερών κανόνων για την εφαρμογή του άρθρου 108 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ 2015, L 248, σ. 9), άρθρο 1, στοιχείο γ'.

Ανακοίνωση της Επιτροπής: Κατευθυντήριες γραμμές για τις κρατικές ενισχύσεις στους τομείς του περιβάλλοντος και της ενέργειας (2014-2020) (ΕΕ 2014, C 200, σ. 1), σημεία 49 και 50.

Απόφαση του Δικαστηρίου της 26ης Οκτωβρίου 2016, ΔΕΗ κατά Επιτροπής, C-590/14 P, ECLI:EU:C:2016:797, σκέψεις 49 και 50.

Παρατιθέμενες εθνικές διατάξεις

Elektrituruseadus (νόμος για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας) (ELTS)

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της διαδικασίας της κύριας δίκης

Υπόθεση διοικητικού δικαίου αριθ. 3-16-1864

- 1 Η AS Veejaam (στο εξής: Veejaam) άρχισε να παράγει ηλεκτρική ενέργεια στον υδροηλεκτρικό σταθμό του Joaveski το 2001. Από το 2001 έως το 2015 παρήγαγε ηλεκτρική ενέργεια μέσω δύο μονάδων παραγωγής, ισχύος 100 kW και 200 kW αντιστοίχως. Η Veejaam υπέβαλε αίτηση στην Elering AS (στο εξής: Elering) προκειμένου να λάβει την προβλεπόμενη από το άρθρο 59 του ELTS στήριξη για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας για την εναρχθείσα το 2001 παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Η Elering καταχώρισε τη μονάδα παραγωγής στον υδροηλεκτρικό σταθμό Joaveski ως δικαιούχο στήριξεως και κατέβαλε στήριξη στη Veejaam για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2012. Το 2015, η Veejaam αντικατέστησε τις μονάδες παραγωγής που υπήρχαν τότε με νέα στροβιλογεννήτρια ονομαστικής ισχύος 200 kW. Από τις εγκαταστάσεις που υπήρχαν τότε διατηρήθηκε μόνον το σημείο μετρήσεως. Στις 21 Ιανουαρίου 2016, η Veejaam προσκόμισε στην Elering τα στοιχεία της νέας μονάδας παραγωγής προς τον σκοπό της υποβολής αιτήσεως χορηγήσεως στήριξεως για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας. Στις 22 Ιανουαρίου 2016, η Elering πληροφόρησε τη Veejaam ότι η μονάδα παραγωγής ήταν καταχωρισμένη

ως δικαιούχος στηρίξεως, διευκρινίζοντας, ωστόσο, την ίδια ημέρα, ότι κατά την καταχώριση δεν είχε λάβει υπόψη το γεγονός ότι η αιτούσα είχε ήδη λάβει στήριξη κατά τα προηγούμενα έτη και ζήτησε διευκρινίσεις.

- 2 Με τις απαντήσεις της 3ης Φεβρουαρίου, της 6ης Ιουλίου και της 24ης Αυγούστου 2016, η Elering γνωστοποίησε ότι η στήριξη για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας αφορούσε την ηλεκτρική ενέργεια που θα παραγόταν από νέα ενιαία μονάδα παραγωγής και θα καταβαλλόταν με βάση τη μονάδα παραγωγής. Επομένως, η στήριξη δεν θα ήταν δυνατόν να καταβληθεί, διότι η στροβιλογεννήτρια, με την οποία αντικαταστάθηκε η αρχική μονάδα παραγωγής, δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ως νέα ενιαία μονάδα παραγωγής. Δεν κατασκευάστηκε νέος υδατοφράκτης. Σκοπός της στηρίξεως που προβλέπει το άρθρο 59 του ELTS, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως, είναι η μείωση των φραγμών στην αγορά για νέους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας που ξεκινούν την παραγωγή, με σκοπό την προώθηση της διαφοροποιημένης παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Σκοπός δεν είναι να ενισχύεται ένας παραγωγός ηλεκτρικής ενέργειας σε μόνιμη βάση. Ως εκ τούτου, δεν θα ήταν σύμφωνο προς τον σκοπό της χορηγήσεως στηρίξεως να μπορεί παραγωγός, μετά την αντικατάσταση τμήματος μονάδας παραγωγής, να λάβει εκ νέου τη στήριξη για 12 έτη.
- 3 Στις 16 Σεπτεμβρίου 2016, η Veejaam άσκησε προσφυγή ενώπιον του Tallinna Halduskohus (διοικητικού πρωτοδικείου Ταλίν, Εσθονία) με αίτημα να υποχρεωθεί η Elering να της καταβάλει στήριξη για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας, ύψους 57.519,98 ευρώ. Από το σκεπτικό της προσφυγής προκύπτει ότι η υπηρεσία περιβάλλοντος Veejaam χορήγησε την 28η Δεκεμβρίου 2011 νέα άδεια ειδικής χρήσεως σύμφωνα με τη νομοθεσία περί υδάτων η οποία προέβλεπε μόνιμη διατήρηση της φυσιολογικής στάθμης των υδάτων και απαγόρευε να ρυθμιστεί η στάθμη των υδάτων στο επίπεδο που απαιτούνταν για τη χρησιμοποίηση των ανωτέρω στροβίλων. Επομένως, δεν ήταν πλέον δυνατή η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με τις εν λόγω μονάδες παραγωγής. Σε περίπτωση μη τροποποιήσεως των όρων της άδειας, η Veejaam θα συνέχιζε την παραγωγή με τις υφιστάμενες μονάδες και θα επέκτεινε την παραγωγή με νέα μονάδα παραγωγής. Λόγω της αντικαταστάσεως του στροβίλου και της γεννήτριας, έπρεπε να εγκατασταθούν νέο υδραυλικό σύστημα και νέος αυτοματισμός ελέγχου. Ως εκ τούτου, η Veejaam έπρεπε κατ' ουσίαν να εισέλθει εκ νέου στην αγορά και η προηγούμενως καταβληθείσα στήριξη δεν είχε επιτύχει τον σκοπό της, ήτοι την αντιστάθμιση της αρχικής επενδύσεως που απαιτούνταν για την έναρξη της παραγωγής. Στον υδροηλεκτρικό σταθμό Joaveski δεν αντικαταστάθηκαν συγκεκριμένα μέρη της μονάδας παραγωγής με νέα, αλλά εγκαταστάθηκε νέα ενιαία μονάδα παραγωγής. Η έννοια της «μονάδας παραγωγής» ορίζεται στο άρθρο 3, σημεία 9 και 25, του ELTS. Η μονάδα παραγωγής πρέπει να διακρίνεται από τον σταθμό παραγωγής (άρθρο 3, σημείο 8, του ELTS). Ο βοηθητικός εξοπλισμός και τα κατασκευαστικά έργα δεν αποτελούν συστατικά στοιχεία της μονάδας παραγωγής, αλλά χωριστά μέρη του σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται ο υδατοφράκτης ως κατασκευαστικό έργο. Επομένως, για τη λήψη της στηρίξεως

για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας δεν απαιτείται να έχει κατασκευαστεί υδατοφράκτης.

- 4 Η Elering αντιτάχθηκε στην εν λόγω προσφυγή. Σκοπός της στηρίξεως για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας είναι η υποστήριξη των νεοεισερχομένων στην αγορά και η αύξηση του μεριδίου της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στην παραγωγή. Με τη χορήγηση συμπληρωματικής στηρίξεως δεν επιτυγχάνεται κανένας από τους εν λόγω σκοπούς. Επρόκειτο για παράνομη κρατική ενίσχυση. Επομένως, θα ήταν σύμφωνο με τους σκοπούς της στηρίξεως να ευνοηθεί αποκλειστικά η εγκατάσταση νέας μονάδας παραγωγής προκύπτουσας ως αποτέλεσμα της δραστηριότητας νέου παραγωγού ή επενδυτή, ή με την οποία ένας ήδη δραστηριοποιούμενος στην αγορά παραγωγός ή/και επενδυτής αυξάνει το μερίδιο της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Η ενίσχυση πρέπει να έχει χαρακτήρα κινήτρου και, ως εκ τούτου, να είναι αναγκαία και χρονικά περιορισμένη. Με απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 2004 στην υπόθεση SA.36023 [C(2014) 8106], η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνώρισε ότι η καταβολή στηρίξεως για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας σύμφωνα με το παλαιό άρθρο 59 του ELTS συνιστούσε κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Επομένως, είναι απαραίτητο η στήριξη να καταβάλλεται σύμφωνα με τις αρχές χορηγήσεως των κρατικών ενισχύσεων και με τις κατευθυντήριες γραμμές της προαναφερθείσας αποφάσεως. Στο σημείο 49 των «κατευθυντηρίων γραμμών για τις κρατικές ενισχύσεις στους τομείς του περιβάλλοντος και της ενέργειας (2014-2020)» διευκρινίζεται η φύση του χαρακτήρα κινήτρου και αναφέρεται ότι η ενίσχυση δεν πρέπει να επιδοτεί το κόστος δραστηριότητας με το οποίο επιβαρύνεται ούτως ή άλλως μια επιχείρηση και δεν πρέπει να αντισταθμίζει τον συνήθη επιχειρηματικό κίνδυνο μιας οικονομικής δραστηριότητας. Μοναδικός σκοπός της στηρίξεως είναι, εν προκειμένω, η αντιστάθμιση του συνήθους επιχειρηματικού κινδύνου, προκειμένου να καταστεί δυνατή η αποτελεσματικότερη συνέχιση της ήδη εναρχθείσας παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές.
- 5 Με απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2017, το διοικητικό πρωτοδικείο απέρριψε την προσφυγή με το σκεπτικό ότι, αν γινόταν δεκτή η άποψη της Veejaam, ο ELTS θα αντέβαινε στο δίκαιο της Ένωσης που απαγορεύει κρατικές ενισχύσεις οι οποίες νοθεύουν τον ανταγωνισμό. Ως εκ τούτου, η στήριξη πρέπει να δρα υποστηρικτικά στην έναρξη της παραγωγής ενέργειας ή, τουλάχιστον, να επιφέρει αύξηση της παραγωγής (χαρακτήρας κινήτρου και/ή αύξησης του μεριδίου της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στην παραγωγή). Η Veejaam όμως ούτε διεύρυνε ούτε άρχισε την παραγωγή με την εγκατάσταση της νέας στροβιλογεννήτριας.
- 6 Η Veejaam άσκησε έφεση ενώπιον του Tallinna Ringkonnakohus (εφετείου Ταλίν, Εσθονία). Με απόφαση της 27ης Ιουνίου 2018, το εφετείο έκανε εν μέρει δεκτή την έφεση. Το εφετείο έκρινε ότι το παλαιό άρθρο 108, παράγραφοι 1 και 3, του ELTS πρέπει να ερμηνευθεί βάσει του γράμματός του υπό την έννοια ότι η στήριξη πρέπει να καταβάλλεται για 12 έτη από την έναρξη της παραγωγής σε συγκεκριμένη μονάδα παραγωγής. Η Veejaam παρήγαγε ηλεκτρικό ρεύμα στην

ίδια τοποθεσία, εν μέρει με τις ίδιες εγκαταστάσεις και κατασκευές, πλην όμως η συνολική ποσότητα της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας ήταν μικρότερη. Οι νέες εγκαταστάσεις παρέχουν τη δυνατότητα παραγωγής μεγαλύτερης ποσότητας ηλεκτρικής ενέργειας, διότι η τεχνολογία στροβίλων καθιστά δυνατή, λόγω της δυνατότητας ελέγχου, τη διατήρηση της λειτουργίας του στροβίλου σε μόνιμη βάση και όχι μόνο σε περίπτωση μεγάλης εκροής. Επομένως, το μερίδιο της παραγόμενης από ανανεώσιμες πηγές ηλεκτρικής ενέργειας αυξήθηκε, πράγμα που συνάδει, ως στόχος, προς τις κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές του 2008 σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για την προστασία του περιβάλλοντος (ΕΕ 2008, C 82, σ. 1).

- 7 Συγχρόνως, το εφετείο δέχθηκε το επιχείρημα της Elering ότι η στήριξη πρέπει να έχει χαρακτήρα κινήτρου. Κατά τις δικές της δηλώσεις, η Veejaam είχε ήδη αρχίσει το 2008 προετοιμασίες για τη θέση σε λειτουργία μιας ρυθμιζόμενης στροβιλογεννήτριας και εγκατέστησε τον νέο εξοπλισμό το 2015. Η αίτησή της για καταβολή στηρίξεως υποβλήθηκε προς την αναιρεσίβλητη στις 21 Ιανουαρίου 2016, ήτοι μετά την έναρξη της υλοποίησης του έργου, και μάλιστα μετά το πέρας αυτής. Οι περιστάσεις αυτές δεν επιτρέπουν να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η Veejaam δεν θα είχε πραγματοποιήσει την επένδυση έστω και χωρίς τη στήριξη. Λαμβανομένης υπόψη της εκτάσεως της επενδύσεως, πρέπει να θεωρηθεί ότι η επένδυση θα είχε πραγματοποιηθεί ακόμη και χωρίς την καταβολή της στηρίξεως. Επομένως, η στήριξη δεν έχει τον απαιτούμενο χαρακτήρα κινήτρου.
- 8 Επιπλέον, η ευεργετική επίδραση σε περίπτωση μερικής αντικαταστάσεως της εσωτερικής εγκαταστάσεως υδροηλεκτρικού σταθμού είναι σημαντικά μικρότερη απ' ό,τι στην περίπτωση αντικαταστάσεως του συνόλου της εσωτερικής εγκαταστάσεως υδροηλεκτρικού σταθμού ή της κατασκευής νέου υδροηλεκτρικού σταθμού. Αν η χρηματοδοτική στήριξη καταβαλλόταν με τον ίδιο τρόπο σε περίπτωση μερικής αντικαταστάσεως της εσωτερικής εγκαταστάσεως σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και σε περίπτωση κατασκευής νέου σταθμού, οι παραγωγοί ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές θα αντιμετώπιζονταν με διαφορετικό τρόπο αδικαιολογήτως. Εν προκειμένω, η καταβολή στηρίξεως θα είχε ως μοναδικό αποτέλεσμα να μην μειωθεί ή να αυξηθεί ελαφρώς η υφιστάμενη παραγωγική ικανότητα. Επομένως, δεδομένου ότι η ευεργετική επίδραση της επενδύσεως είναι μικρότερη της συνήθους, το παλαιό άρθρο 108, παράγραφοι 1 και 3, του ELTS, σε συνδυασμό με τις λοιπές διατάξεις του άρθρου αυτού που αποσκοπούν στη διασφάλιση του ανταγωνισμού, πρέπει να ερμηνευθεί συσταλτικά και έχει την έννοια ότι, εν προκειμένω, ο υδατοφράκτης και το κανάλι εκτροπής του υδροηλεκτρικού σταθμού εμπίπτουν επίσης στην έννοια της μονάδα παραγωγής. Η έλλειψη του χαρακτήρα κινήτρου της στηρίξεως δικαιολογεί την ερμηνεία αυτή.
- 9 Η Veejaam άσκησε αναίρεση κατά της εν λόγω αποφάσεως ενώπιον του Riigikohus (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Εσθονία).

Υπόθεση διοικητικού δικαίου αριθ. 3-17-753

- 10 Η Esro OÜ (στο εξής: Esro) έχει στην κυριότητά της υδροηλεκτρικό σταθμό εντός του δήμου Viljandi, στο χωριό Pikru (Εσθονία), ο οποίος, κατά τα έτη 2009 έως 2004, χρησιμοποιούσε υδροστροβίλο Francis ισχύος 15 kW. Στις 30 Μαρτίου 2009 τέθηκε σε λειτουργία νέος υδροστροβίλος Kaplan ισχύος 45 kW. Στις 13 Απριλίου 2016, η Esro υπέβαλε αίτηση ενώπιον της Elering βάσει του παλαιού άρθρου 59, παράγραφος 1, σημείο 1, του ELTS, ζητώντας καταβολή στηρίξεως για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας για τη μονάδα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας που εγκατέστησε το 2009. Με έγγραφο της 8ης Ιουλίου 2016, η Elering απέρριψε την εν λόγω αίτηση για τον λόγο ότι η στροβιλογεννήτρια, κατ' αυτήν, δεν αποτελούσε αυτοτελή ενιαία μονάδα παραγωγής κατά την έννοια των άρθρων 3, σημείο 25, και 59, παράγραφος 1, σημείο 1, του ELTS, αλλά αποτελούσε μέρος μιας υφιστάμενης ενιαίας μονάδας παραγωγής και δεν μπορούσε να παράγει ηλεκτρικό ρεύμα αυτόνομα. Η Esro έλαβε στήριξη για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας από την 1η Απριλίου 2004 έως την 31η Δεκεμβρίου 2015 για την ηλεκτρική ενέργεια που παρήγαγε στην υφιστάμενη μονάδα παραγωγής. Η δωδεκαετής περίοδος για την οποία καταβάλλεται η στήριξη δεν αρχίζει εκ νέου μετά την αντικατάσταση ορισμένων μερών της μονάδας παραγωγής. Απαντώντας σε έγγραφο της Esro, η Elering επισήμανε, με έγγραφο της 27ης Ιουλίου 2016, ότι, σε περίπτωση κατασκευής νέας μονάδας παραγωγής, έπρεπε να κατασκευαστούν και οι λοιπές εγκαταστάσεις από τις οποίες να προκύπτει ο ενιαίος χαρακτήρας της παραγωγής (εν προκειμένω, ο υδατοφράκτης, οι νέες γραμμές μεταφοράς ισχύος κλπ.).
- 11 Η Esro άσκησε προσφυγή ενώπιον του Tallinna Halduskohus (διοικητικού πρωτοδικείου Ταλίν, Εσθονία). Αυτό απέρριψε την προσφυγή με απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 2017. Το δικαστήριο στηρίχθηκε στο παλαιό άρθρο 59 του ELTS, κατά το οποίο η στήριξη συνιστά κρατική ενίσχυση για την υποστήριξη ενάρξεως νέας παραγωγής. Επομένως, η εν λόγω διάταξη εστιάζει το ενδιαφέρον σε μονάδα παραγωγής η οποία είναι σε θέση να παράγει ηλεκτρική ενέργεια με αυτόνομο τρόπο. Το γεγονός ότι, από απόψεως οικοδομικής νομοθεσίας, ο υδατοφράκτης χαρακτηρίζεται ως κατασκευαστικό έργο δεν αποκλείει το ενδεχόμενο να αποτελεί μέρος της λειτουργικής ενότητας της μονάδας παραγωγής, δεδομένου ότι το κρίσιμο ζήτημα είναι η ικανότητα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Οι αρχικές επενδύσεις της Esro καλύπτονταν από τη στήριξη που της είχε καταβληθεί στο παρελθόν. Μετά το πέρας της περιόδου χορηγήσεως της στηρίξεως, θα πρέπει να είναι σε θέση να λειτουργεί αυτόνομα υπό συνθήκες ανταγωνισμού.
- 12 Η Esro άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Tallinna Ringkonnakohus (εφετείου Ταλίν, Εσθονία). Με απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 2018, το εφετείο απέρριψε την έφεση στηριζόμενο, μεταξύ άλλων, στους ακόλουθους λόγους. Στο μέτρο που η χορήγηση κρατικής ενισχύσεως (καταβολή στηρίξεως για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας) νοθεύει τον ελεύθερο ανταγωνισμό και επηρεάζει την εμπορική δραστηριότητα των φορέων εκμεταλλεύσεως μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας που παράγουν

ηλεκτρική ενέργεια από άλλες πηγές, οι βάσεις για την καταβολή στηρίξεως δεν πρέπει να ερμηνεύονται διασταλτικώς και, σε περίπτωση αντιφάσεων, δεν πρέπει να δίδεται προτεραιότητα στην καταβολή στηρίξεως. Ο νομοθέτης δεν προέβλεψε ότι η στήριξη για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας θα καταβαλλόταν για τη συνολική εκτιμώμενη διάρκεια ζωής μιας μονάδας παραγωγής, αλλά μόνο στο μέτρο που αυτή ήταν αναγκαία για την έναρξη της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Δεν συνάγεται το συμπέρασμα ότι η στήριξη για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας χορηγείται μόνον αν δεν έχει παραχθεί προηγουμένως ηλεκτρική ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές μέσω άλλης μονάδας παραγωγής στην ίδια τοποθεσία. Σκοπός της καταβολής στηρίξεως είναι η προώθηση της προστασίας του περιβάλλοντος αυξάνοντας, μέσω της επενδύσεως, την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Ο ισχυρότερος στρόβιλος που έθεσε σε λειτουργία η Esro αύξησε το μερίδιο της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας επί του συνόλου της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας. Επιπροσθέτως, η στήριξη πρέπει να έχει χαρακτήρα κινήτρου, ήτοι ο αποδέκτης της ενισχύσεως πρέπει να μεταβάλει τη συμπεριφορά του κατά τρόπον ώστε το επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος να είναι υψηλότερο από ό,τι αν δεν είχε χορηγηθεί η ενίσχυση. Μια ενίσχυση δεν έχει τον χαρακτήρα κινήτρου εφόσον το έργο άρχισε να υλοποιείται πριν από την υποβολή της αιτήσεως για χορήγηση ενισχύσεως.

- 13 Εν προκειμένω, η Esro αντικατέστησε τον εν λειτουργία στρόβιλο το 2009, μετά από πέντε έτη χρήσεώς του, και υπέβαλε στην αναιρεσίβλητη αίτηση χορηγήσεως στηρίξεως για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας για τις νέες εγκαταστάσεις μόλις στις 13 Απριλίου 2016, ήτοι μετά τη λήξη της αρχικής περιόδου χορηγήσεως της στηρίξεως (στις 31 Δεκεμβρίου 2015) και επτά έτη εν συνόλω μετά τη θέση σε λειτουργία των εγκαταστάσεων. Δεδομένων των περιστάσεων αυτών, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι η Esro δεν θα είχε πραγματοποιήσει την επίμαχη επένδυση ακόμη και χωρίς τη στήριξη και ότι, ως εκ τούτου, η στήριξη δεν είχε χαρακτήρα κινήτρου. Η καταβολή νέας στηρίξεως δεν αποκλείεται από το γεγονός ότι η χρήση της προηγούμενης επενδύσεως έληξε πριν από τη λήξη της εκτιμώμενης περιόδου αποσβέσεως του κόστους των εγκαταστάσεων, ωστόσο, σε περίπτωση αντικαταστάσεως μέρους μόνο της εσωτερικής εγκαταστάσεως σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, η ευεργετική επίδραση της επενδύσεως θα ήταν μικρότερη απ' ό,τι στην περίπτωση αντικαταστάσεως του συνόλου της εσωτερικής εγκαταστάσεως του σταθμού ή της κατασκευής νέου υδροηλεκτρικού σταθμού. Για την καταβολή στηρίξεως δεν έχει σημασία το μέγεθος της επενδύσεως, αλλά η ποσότητα της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας. Επομένως, για τη διασφάλιση του ανταγωνισμού, οι προαναφερθείσες διατάξεις του ELTS πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικώς, λαμβανομένου υπόψη του πιο περιορισμένου απ' ό,τι συνήθως ευεργετικού αποτελέσματος της επενδύσεως.
- 14 Η Esro άσκησε αναίρεση κατά της εν λόγω αποφάσεως ενώπιον του Riigikohus, το οποίο αποφάσισε να συνεκδικάσει τις υποθέσεις διοικητικού δικαίου αριθ. 3-16-1864 και 3-17-753 προς διευκόλυνση της διαδικασίας.

Κυριότερα επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

- 15 Η Veejaam υποστηρίζει ότι εσφαλμένως το εφετείο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η στήριξη δεν είχε, ως προς τη Veejaam, τον χαρακτήρα κινήτρου. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεώρησε ότι το εσθονικό καθεστώς στηρίξεων για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας είχε χαρακτήρα παροχής κινήτρου. Το καθεστώς του ELTS όμως δεν επιτρέπει να ζητηθεί στήριξη πριν την έναρξη παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας σε μονάδα παραγωγής. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η στήριξη δεν έχει χαρακτήρα κινήτρου όταν αυτή ζητείται μετά την ολοκλήρωση κατασκευής της μονάδας παραγωγής. Η Veejaam δεν θα είχε πραγματοποιήσει τη νέα επένδυση αν δεν ανέμενε να λάβει την προβλεπόμενη σύμφωνα με τον ELTS στήριξη. Επίσης, η Veejaam υπέβαλε την αίτηση χορηγήσεως στηρίξεως αμέσως μετά την ολοκλήρωση κατασκευής της εγκαταστάσεως. Δεν θα ήταν οικονομικά βιώσιμο για εκείνη να συνεχίσει την παραγωγή με τις παλαιές εγκαταστάσεις και θα ήταν αναγκασμένη να διακόψει την παραγωγή στο Joaveski. Η εκτίμηση του εφετείου ότι η ευεργετική επίδραση θα είναι μεγαλύτερη σε περίπτωση κατασκευής νέου σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας είναι αβάσιμη, δεδομένου ότι το καθεστώς στηρίξεων έχει ως βάση τη μονάδα παραγωγής και έχει εγκριθεί από την Επιτροπή.
- 16 Η Espo υποστηρίζει, κατά κύριο λόγο, ότι ανέκαθεν θεωρούσε ότι θα είχε δικαίωμα να λάβει τη στήριξη μετά την κατασκευή της νέας μονάδας παραγωγής. Το γεγονός ότι ζήτησε να της χορηγηθεί η ενίσχυση περίπου τρεισήμισι μήνες μετά τη λήξη της αρχικής περιόδου χορηγήσεως της στηρίξεως δεν συνιστά αδικαιολόγητη καθυστέρηση που να υποδηλώνει ότι η ενίσχυση δεν έχει χαρακτήρα κινήτρου. Η Espo δεν μπορούσε να ζητήσει τη στήριξη προτού πραγματοποιήσει την επένδυση, δεδομένου ότι, δυνάμει του παλαιού άρθρου 59 παράγραφος 1, σημείο 1, του ELTS, η στήριξη μπορούσε να ζητηθεί μόνο μετά την πραγματοποίηση της επενδύσεως. Ο κύριος λόγος για την πραγματοποίηση της επενδύσεως από την Espo ήταν η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη της ότι θα ελάμβανε στήριξη. Η στήριξη μπορεί να έχει χαρακτήρα κινήτρου ακόμη και όταν το έργο είχε αρχίσει να υλοποιείται πριν από την υποβολή της αιτήσεως στηρίξεως.
- 17 Η αναιρεσίβλητη ζητεί να απορριφθεί η αίτηση αναιρέσεως. Υποστηρίζει ότι το άρθρο 108 του ELTS πρέπει να ερμηνευθεί σύμφωνα με τους σκοπούς της στηρίξεως. Αυτοί είναι, σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης, η υπέρβαση των εμποδίων στην πρόσβαση στην αγορά ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και η άρση των αδυναμιών της αγοράς όσον αφορά τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην παραγωγή ενέργειας, η αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην παραγωγή ενέργειας και η ενοποίηση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Σκοπός του νομοθέτη είναι να ευνοήσει την είσοδο νέων παραγωγών και επενδυτών στην αγορά και να ευνοήσει την ανταγωνιστικότητα κατά την έναρξη της παραγωγής. Αν γινόταν δεκτή η ερμηνεία που προτείνουν οι αναιρεσείδουσες, οι επιχειρήσεις θα είχαν τη δυνατότητα να παρατείνουν τεχνητώς την περίοδο χορηγήσεως της στηρίξεως απλώς αντικαθιστώντας τις επιμέρους εγκαταστάσεις. Η στήριξη ως

κρατική ενίσχυση είναι, όμως, ως εκ της φύσεώς της προσωρινή και αποσκοπεί στην ενίσχυση των δραστηριοτήτων στο αρχικό στάδιο της παραγωγής. Η στήριξη δεν αποσκοπεί στην αντιστάθμιση του συνήθους επιχειρηματικού κινδύνου των επιχειρήσεων. Ως έναρξη της παραγωγής, κατά την έννοια του παλαιού άρθρου 108, παράγραφος 1, του ELTS, νοείται μόνον η θέση σε λειτουργία νέας μονάδας παραγωγής προκύπτουσας ως αποτέλεσμα της δραστηριότητας νέου παραγωγού ή επενδυτή, ή με την οποία ένας ήδη δραστηριοποιούμενος στην αγορά παραγωγός ή/και επενδυτής επεκτείνει την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, για παράδειγμα αποκτώντας νέα και συμπληρωματική παραγωγική ικανότητα.

18 Με έγγραφο της 20ής Ιουνίου 2019, το Riigikohus ζήτησε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να γνωμοδοτήσει επί των ακόλουθων ερωτημάτων.

1. Είναι σύμφωνο προς τους κανόνες της Ένωσης περί κρατικών ενισχύσεων και προς την απόφαση C(2014) 8106 της Επιτροπής, της 28ης Οκτωβρίου 2014, να θεωρηθεί ότι στην έννοια της «ενάρξεως της παραγωγής», σε περίπτωση υδροηλεκτρικού σταθμού, εμπίπτει και η θέση σε λειτουργία νέων εγκαταστάσεων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας σε υφιστάμενο υδατοφράκτη;

2. Μπορεί, κατά την εξέταση αιτήσεως χορηγήσεως στήριξεως για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας υποβληθείσας το 2016 βάσει καθεστώτος στήριξεως που είχε θεσπιστεί πριν από το 2014, να θεωρηθεί ότι η ενίσχυση έχει χαρακτήρα κινήτρου, ακόμη και αν η εγκατάσταση και η θέση σε λειτουργία της μονάδας παραγωγής πραγματοποιήθηκε πριν από την υποβολή αιτήσεως χορηγήσεως στήριξεως;

19 Η Επιτροπή απάντησε στο Riigikohus με έγγραφο της 3ης Φεβρουαρίου 2020. Στο έγγραφο αυτό ανέφερε ότι ούτε τυχόν θετική ούτε τυχόν αρνητική απάντηση των εσθονικών αρχών στο ερώτημα αν η θέση σε λειτουργία νέων εγκαταστάσεων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας σε υφιστάμενο υδατοφράκτη αποτελεί την έναρξη παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας θα αντέκειτο στο δίκαιο της Ένωσης στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων. Αυτό πρέπει να καθορίζεται σε συνάρτηση με τους εθνικούς κανόνες. Η ενίσχυση όμως δεν μπορεί να χορηγείται για περίοδο μεγαλύτερη των δώδεκα ετών από την έναρξη της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Για να πληρούται η προϋπόθεση του χαρακτήρα κινήτρου, ο δικαιούχος της ενισχύσεως πρέπει να αρχίσει την εγκατάσταση και τη θέση σε λειτουργία της μονάδας παραγωγής μετά την υποβολή της αιτήσεως χορηγήσεως ενισχύσεως. Όποιος έχει ήδη αρχίσει την υλοποίηση έργου είναι προφανώς διατεθειμένος να υλοποιήσει το έργο ακόμη και αν δεν του χορηγηθεί ενίσχυση. Εν προκειμένω, εφόσον οι αναιρεσείουσες είχαν ήδη ολοκληρώσει τις εργασίες εγκαταστάσεως της μονάδας παραγωγής πριν από την υποβολή αιτήσεως χορηγήσεως ενισχύσεως, η ενίσχυση δεν πρέπει να θεωρείται ως έχουσα χαρακτήρα κινήτρου. Η έλλειψη χαρακτήρα κινήτρου υποδηλώνεται επίσης από το γεγονός ότι η Veejaam χρειάστηκε να αντικαταστήσει τις εγκαταστάσεις παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας λόγω των όρων της νέας άδειας ειδικής χρήσεως σύμφωνα με τη νομοθεσία περί υδάτων.

Αν οι κατασκευαστικές εργασίες προβλέπονται ούτως ή άλλως (χωρίς αντιστάθμιση) από τις διατάξεις του εσωτερικού δικαίου, η ενίσχυση δεν εξυπηρετεί τους απαιτούμενους σκοπούς.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

- 20 Πρώτον, όσον αφορά το δικαίωμα των αναιρεσειουσών να λάβουν στήριξη για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας, το Riigikohus επισημαίνει ότι, δυνάμει του παλαιού άρθρου 59 παράγραφος 1, σημείο 1, του ELTS, ένας παραγωγός είχε δικαίωμα να λάβει από τον διαχειριστή του δικτύου μεταφοράς στήριξη για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας με μονάδα παραγωγής καθαρής ισχύος μη υπερβαίνουσας τα 100 MW. Σύμφωνα με το άρθρο 108, παράγραφος 1, του ELTS, η προβλεπόμενη στο άρθρο 59, παράγραφος 1, σημεία 1 έως 4, στήριξη μπορεί να καταβληθεί για δώδεκα έτη από την έναρξη της παραγωγής. Το άρθρο 108, παράγραφος 3, του ELTS ορίζει ότι ως ημερομηνία έναρξεως της παραγωγής, κατά την έννοια του άρθρου αυτού, νοείται η ημερομηνία κατά την οποία η συμμορφούμενη με τις απαιτήσεις μονάδα παραγωγής διοχετεύει ηλεκτρική ενέργεια για πρώτη φορά στο δίκτυο ή σε γραμμή απευθείας μεταφοράς. Το εφετείο δεν συμμερίστηκε σε καμία από τις δύο αυτές υποθέσεις την άποψη της αναιρεσίβλητης ότι ο όρος «έναρξη παραγωγής» του παλαιού άρθρου 108 παράγραφος 1, του ELTS και ο όρος «ημερομηνία έναρξεως της παραγωγής» του άρθρου 108, παράγραφος 3, του ELTS αναφέρονται σε διαφορετικές καταστάσεις. Κατά το εφετείο, το εν λόγω συμπέρασμα είναι αντίθετο προς το γράμμα των διατάξεων που εξαρτούν την έναρξη της παραγωγής αποκλειστικά από τη θέση σε λειτουργία συγκεκριμένης μονάδας παραγωγής και όχι από άλλη δραστηριότητα του ίδιου παραγωγού ή στην ίδια τοποθεσία. Από το άρθρο 108, παράγραφοι 4 έως 8, του ELTS, που τέθηκε σε ισχύ στις 9 Ιουλίου 2018, προκύπτει επίσης σαφώς ότι η καταβολή στηρίξεως για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας συνδέεται με συγκεκριμένη μονάδα παραγωγής και όχι με τον παραγωγό. Το δικάζον τμήμα συμμερίζεται την ως άνω άποψη του εφετείου. Μετά την εγκατάσταση νέας μονάδας παραγωγής, γίνεται επανέναρξη της παραγωγής που αναφέρεται στο παλαιό άρθρο 108, παράγραφος 1, του ELTS και δεν πρόκειται για συνέχιση της προηγούμενης παραγωγής.
- 21 Πλέον, το άρθρο 108 του ELTS περιλαμβάνει την παράγραφο 4, η οποία αποκλείει τη χορήγηση στηρίξεως όταν ένας παραγωγός έχει λάβει στήριξη για την ηλεκτρική ενέργεια που παράγει με μονάδα παραγωγής σύμφωνα με το άρθρο 59 του ELTS και η εν λόγω μονάδα παραγωγής αντικαθιστά άλλη. Η παράγραφος 6 προβλέπει εξαίρεση από τον εν λόγω κανόνα: εάν μια μονάδα παραγωγής είναι παλαιότερη των 25 ετών κατά την ημερομηνία της αντικαταστάσεως, καταβάλλεται στήριξη, βάσει του νέου καθεστώτος στηρίξεων, για την ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται από τη μονάδα παραγωγής που εγκαταστάθηκε αντί της ως άνω παλαιάς μονάδας παραγωγής, από την έναρξη της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας μέσω της νέας μονάδας παραγωγής. Για την καταβολή στηρίξεως στο πλαίσιο του προγενέστερου καθεστώτος στηρίξεων, το άρθρο 108, παράγραφος 8, του ELTS ορίζει ότι, για την ηλεκτρική ενέργεια που

παράγεται από μονάδα παραγωγής ενός παραγωγού που πληροί τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στην εν λόγω διάταξη ή για το προβλεπόμενη στην αντίστοιχη σύμβαση συνδέσεως στάδιο της μονάδας παραγωγής, καταβάλλεται, σύμφωνα με το άρθρο 59, στήριξη για δώδεκα έτη από την έναρξη της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με κάθε μονάδα παραγωγής ή σε κάθε στάδιο της μονάδας παραγωγής. Συνεπώς, η καθοριστική σημασία της έννοιας της μονάδας παραγωγής για την καταβολή στηρίξεως προκύπτει και από τις εν λόγω διατάξεις.

- 22 Μολονότι είναι δυνατό να γίνει δεκτό ότι η εγκατάσταση νέας μονάδας παραγωγής σε υφιστάμενο σταθμό παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας συνεπάγεται χαμηλότερο κόστος απ' ό,τι η κατασκευή νέου σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, εντούτοις ο νόμος εξαρτά το ύψος της στηρίξεως όχι από το ύψος του κόστους εγκαταστάσεως μιας μονάδας παραγωγής, αλλά από την ποσότητα της παραγόμενης από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Η στήριξη δεν αποτελεί ενίσχυση για επενδύσεις και δεν χορηγείται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση με βάση το κόστος. Αντιθέτως, η στήριξη εξυπηρετεί τον σκοπό της καθόσον, και στην περίπτωση των αναιρεσιουσών στην υπό κρίση υπόθεση, ευνοεί την αύξηση της παραγωγής ανανεώσιμης ενέργειας.
- 23 Στο μέτρο που στη μέχρι τούδε διαδικασία επικρατεί διχογνωμία ως προς την έννοια της «μονάδας παραγωγής» και ως προς το αν, στην περίπτωση υδροηλεκτρικού σταθμού, η έννοια της «μονάδας παραγωγής» περιλαμβάνει, πέραν της στροβιλογεννήτριας, τον υδατοφράκτη και το κανάλι εκτροπής, το Riigikohus φρονεί ότι η επίλυση της διαφοράς βάσει του παλαιού ELTS έχει ως κεντρικό σημείο το ζήτημα του ορισμού της «μονάδας παραγωγής». Κατά το Riigikohus, ούτε από τη γραμματική ούτε από τη συστηματική ερμηνεία μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι, στην περίπτωση υδροηλεκτρικού σταθμού, ο υδατοφράκτης και το κανάλι εκτροπής αποτελούν μέρος της μονάδας παραγωγής. Παραπέμποντας σε διάφορες διατάξεις του εσωτερικού δικαίου, το Riigikohus καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, στο μέτρο που ο «σταθμός παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας» περιλαμβάνει, εξ ορισμού, τόσο τις εγκαταστάσεις όσο και τα κατασκευαστικά έργα, ενώ ο ορισμός της «μονάδας παραγωγής» περιλαμβάνει μόνον εγκαταστάσεις, αγωγούς και εξαρτήματα, είναι σκόπιμο ο υδατοφράκτης να χαρακτηριστεί ως κατασκευαστικό έργο ανήκον στο σύνολο του σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και όχι ως τμήμα της μονάδας παραγωγής. Ως εκ τούτου, το δικάζον τμήμα εκτιμά ότι ο παλαιός ELTS παρείχε στις αναιρεσείουσες το δικαίωμα να λάβουν στήριξη για την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στις νέες μονάδες παραγωγής.
- 24 Οι ανωτέρω σκέψεις δεν σημαίνουν όμως, κατ' ανάγκην ότι οι προσφυγές πρέπει να γίνουν δεκτές. Δεδομένου ότι η στήριξη για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας συνιστά κρατική ενίσχυση, είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη και οι κανόνες της Ένωσης περί κρατικών ενισχύσεων. Όταν η διάταξη νομοθετήματος της Ένωσης με άμεσο έννομο αποτέλεσμα αποκλείει τη χορήγηση στηρίξεως, οι εθνικές νομοθετικές διατάξεις δεν έχουν εφαρμογή στο μέτρο που είναι αντίθετες προς το δίκαιο της Ένωσης.

- 25 Όσον αφορά, δεύτερον, τον χαρακτήρα κινήτρου, το Riigikohus επισημαίνει ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέτασε δύο φορές, ήτοι το 2014 και το 2017, τις διάφορες εκδοχές του εσθονικού καθεστώτος στηρίξεως για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και τις έκρινε συμβατές με την εσωτερική αγορά. Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, φαίνεται ότι, αν ο αιτών στήριξη πληροί τις προϋποθέσεις του ELTS, πληροί και τους κανόνες της Ένωσης περί κρατικών ενισχύσεων. Ωστόσο, το ζήτημα που τίθεται στην υπό κρίση διαφορά είναι αν το καθεστώς στηρίξεως που ίσχυε στην Εσθονία το 2016 πληρούσε την απαίτηση περί χαρακτήρα κινήτρου, η οποία προκύπτει από τις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής για τις κρατικές ενισχύσεις στους τομείς του περιβάλλοντος και της ενέργειας (2014-2020) (σημεία 49 έως 52). Συγκεκριμένα, το σημείο 50 των κατευθυντηρίων γραμμών προβλέπει ότι η ενίσχυση δεν λειτουργεί ως κίνητρο για τον δικαιούχο σε κάθε περίπτωση όπου η υλοποίηση του έργου είχε ήδη αρχίσει πριν ο δικαιούχος υποβάλει την αίτηση ενισχύσεως στις εθνικές αρχές και ότι, όταν ο δικαιούχος έχει ήδη ξεκινήσει την υλοποίηση έργου πριν από την υποβολή της αιτήσεως ενισχύσεως, οποιαδήποτε χορηγηθείσα ενίσχυση που αφορά το συγκεκριμένο έργο δεν θα θεωρείται συμβατή με την εσωτερική αγορά.
- 26 Ο παλαιός ELTS βασιζόταν στην παραδοχή ότι η αίτηση χορηγήσεως στηρίξεως θα υποβαλλόταν μετά την εγκατάσταση μονάδας παραγωγής. Η δυνατότητα να ζητηθεί στήριξη, βάσει του καθεστώτος στηρίξεως που ίσχυε το 2016, μετά την έναρξη έργου προκύπτει επίσης από τις τροποποιήσεις του ELTS που τέθηκαν σε ισχύ το 2018. Επομένως, το άρθρο 59, παράγραφος 2², του ELTS, το οποίο παρατείνει την εφαρμογή του καθεστώτος στηρίξεως που ίσχυε μέχρι τότε, παρέχει τη δυνατότητα στον παραγωγό να ζητήσει στήριξη βάσει του προγενέστερου καθεστώτος στηρίξεων αν έχει αρχίσει το αργότερο στις 31 Δεκεμβρίου 2016 τις σχετικές με το επενδυτικό έργο εργασίες όσον αφορά τη συγκεκριμένη μονάδα παραγωγής. Επιπλέον, με την απόφαση του 2017 περί χορηγήσεως ενισχύσεων, η Επιτροπή έκανε δεκτή μια τέτοια δυνατότητα υποβολής αιτήσεως για στήριξη μετά την έναρξη έργου, ακόμη και υπό το πρίσμα των κατευθυντηρίων γραμμών του 2014. Η Επιτροπή στηρίχθηκε στο σημείο 126 των κατευθυντηρίων γραμμών του 2014, το οποίο προβλέπει μεν ότι, από τις αρχές του 2017, οι ενισχύσεις θα χορηγούνται αποκλειστικά στο πλαίσιο ανταγωνιστικής διαδικασίας υποβολής προσφορών, πλην όμως η υποσημείωση 66 των εν λόγω κατευθυντηρίων γραμμών αναφέρει τα εξής: «Στις εγκαταστάσεις που άρχισαν να λειτουργούν πριν την 1η Ιανουαρίου 2017 και είχαν λάβει επιβεβαίωση της ενίσχυσης από το κράτος μέλος πριν την ημερομηνία αυτή μπορεί να χορηγηθεί ενίσχυση στη βάση του ισχύοντος καθεστώτος κατά τον χρόνο της επιβεβαίωσης». Η Επιτροπή διαπίστωσε ότι, αν κάθε αιτών ο οποίος πληροί τις προϋποθέσεις λαμβάνει τη στήριξη και το κράτος δεν διέθετε συναφώς περιθώριο εκτιμήσεως, είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι η επιβεβαίωση εκ μέρους του κράτους μέλους, κατά την έννοια της υποσημειώσεως αυτής, υφίσταται μόλις ένα έργο πληροί τους όρους χορηγήσεως της στηρίξεως (απόφαση περί χορηγήσεως ενισχύσεων του 2017, σημείο 38). Εντούτοις, η επίμαχη απόφαση δεν εξετάζει ρητά με ποιον τρόπο πληρούνται, σε μια τέτοια περίπτωση, η απαίτηση περί χαρακτήρα κινήτρου. Η Επιτροπή ανέφερε μόνο ότι, βάσει των υπολογισμών του κράτους, το καθεστώς ενισχύσεων πληρούσε τη

γενική προϋπόθεση του προβλεπόμενου στο σημείο 49 των κατευθυντηρίων γραμμών του 2014 χαρακτήρα κινήτρου, κατά την οποία η ενίσχυση αποσκοπεί στο να παρακινήσει τους δικαιούχους της ενισχύσεως να μεταβάλουν τη συμπεριφορά τους, πράγμα που δεν θα έπρατταν χωρίς την ενίσχυση (σημεία 62 και 63 της αποφάσεως). Δεν αναφέρθηκε, όμως, στο σημείο 50 των κατευθυντηρίων γραμμών.

- 27 Ωστόσο, με την απάντησή της στις ερωτήσεις του Riigikohus, η Επιτροπή διατύπωσε διαφορετική άποψη αναφέροντας ότι, για να ανταποκριθεί στην απαίτηση περί χαρακτήρα κινήτρου, ο αποδέκτης της ενισχύσεως θα πρέπει να έχει αρχίσει την εγκατάσταση και τη θέση σε λειτουργία της μονάδας παραγωγής, για την οποία θα χορηγηθεί στήριξη, μετά την υποβολή της αιτήσεως χορηγήσεως ενισχύσεως. Όποιος έχει αρχίσει ήδη την υλοποίηση ενός έργου είναι προφανώς διατεθειμένος να υλοποιήσει το έργο ακόμη και αν δεν του χορηγηθεί ενίσχυση.
- 28 Το καθεστώς του παλαιού ELTS πληροί την προϋπόθεση που περιγράφεται στην απόφαση της Επιτροπής ότι κάθε αιτών που πληροί τις προϋποθέσεις λαμβάνει τη στήριξη, οπότε είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι η επιβεβαίωση του κράτους μέλους υφίσταται μόλις ένα έργο πληροί τους όρους χορηγήσεως της στήριξης. Οι παραγωγοί ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές οι οποίοι πληρούσαν τις νόμιμες προϋποθέσεις μπορούσαν να λάβουν στήριξη ήδη βάσει του νόμου. Η αναιρεσίβλητη δεν διέθετε εξουσία εκτιμήσεως ή διακριτική ευχέρεια ως προς το αν έπρεπε να χορηγηθεί στήριξη σε συγκεκριμένο παραγωγό. Στο μέτρο που η επιβεβαίωση σχετικά με τη χορήγηση στήριξης προκύπτει ήδη εκ του νόμου, η στήριξη είχε, κατά το δικάζον τμήμα, χαρακτήρα κινήτρου ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία, βάσει των νομικών διατάξεων, οι αιτούντες είχαν πρώτα εγκαταστήσει τη μονάδα παραγωγής και κατόπιν υπέβαλαν την αίτηση καταβολής στήριξης χορηγούμενης ως λειτουργική ενίσχυση. Εντούτοις, λαμβανομένων υπόψη των αποκλινουσών απόψεων που υποστηρίζει η Επιτροπή επί του εν λόγω ζητήματος, το δικάζον τμήμα κρίνει αναγκαίο να υποβάλει στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο το προδικαστικό ερώτημα αν οι κανόνες της Ένωσης περί κρατικών ενισχύσεων, ειδικότερα δε η απαίτηση περί υπάρξεως χαρακτήρα κινήτρου η οποία προβλέπεται στο σημείο 50 των κατευθυντηρίων γραμμών της Επιτροπής του 2014, έχουν την έννοια ότι καθεστώς ενισχύσεων, το οποίο παρέχει σε παραγωγό ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές τη δυνατότητα να ζητήσει καταβολή κρατικής ενισχύσεως μετά την έναρξη των εργασιών για ένα έργο, είναι σύμφωνο με τους εν λόγω κανόνες όταν διάταξη του εθνικού δικαίου παρέχει το δικαίωμα σε κάθε παραγωγό που πληροί τις προβλεπόμενες από τον νόμο προϋποθέσεις να λάβει στήριξη και δεν παρέχει συναφώς διακριτική ευχέρεια στην αρμόδια αρχή.
- 29 Επιπλέον, όσον αφορά τη Veejaam, τέθηκε επίσης το ζήτημα αν η στήριξη είχε χαρακτήρα κινήτρου, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι οι τροποποιημένοι όροι της άδειας ειδικής χρήσεως σύμφωνα με τη νομοθεσία περί υδάτων, οι οποίοι καθιστούσαν αδύνατη την αποτελεσματική παραγωγή ενέργειας με την παλαιά μονάδα παραγωγής, την παρακίνησαν να αντικαταστήσει την παλαιά μονάδα παραγωγής με νέα. Η Veejaam, κατά τις δηλώσεις της, θα αναγκαζόταν

να διακόψει τη λειτουργία εάν δεν πίστευε ότι θα λάβει στήριξη για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας. Επομένως, η στήριξη έχει χαρακτήρα κινήτρου, καθόσον παρότρυνε τη Veejaam να συνεχίσει την παραγωγή με ισχυρότερη στροβιλογεννήτρια από ό,τι προηγουμένως. Απαντώντας στις ερωτήσεις του Riigikohus, η Επιτροπή έκρινε ότι η ενίσχυση δεν εξυπηρετεί εύλογο σκοπό αν οι κατασκευαστικές εργασίες προβλέπονται ούτως ή άλλως χωρίς αντιστάθμιση από τις διατάξεις του εσωτερικού δικαίου. Ωστόσο, κατά το δικάζον τμήμα, στην περίπτωση που ο νόμος προβλέπει δικαίωμα στηρίξεως για όλους τους αιτούντες που πληρούν τις προβλεπόμενες από τον νόμο προϋποθέσεις, δεν έχει σημασία ο λόγος που οδήγησε έναν παραγωγό ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές να εγκαταστήσει νέα μονάδα παραγωγής. Στο μέτρο που τόσο το κράτος όσο και η Επιτροπή επιβεβαίωσαν ότι η στήριξη για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας που προβλέπεται από το καθεστώς στηρίξεων του 2016 είχε χαρακτήρα κινήτρου, δεδομένου ότι, ελλείψει στηρίξεως, η υλοποίηση τέτοιων έργων δεν θα ήταν οικονομικώς εύλογη (απόφαση περί χορηγήσεως ενισχύσεων του 2017, σημείο 63), είναι επίσης εύλογος ο ισχυρισμός της Veejaam ότι δεν θα είχε εγκαταστήσει τη νέα μονάδα παραγωγής αν δεν πίστευε ότι θα λάμβανε, για την εγκατάσταση της νέας μονάδας παραγωγής, τη νομοθετικά προβλεπόμενη στήριξη. Επομένως, κατά το δικάζον τμήμα, δεν στοιχειοθετείται η περιγραφόμενη στο σημείο 49, τρίτη περίοδος, των κατευθυντηρίων γραμμών του 2014 κατάσταση, κατά την οποία επιδοτείται το κόστος δραστηριότητας με το οποίο μια επιχείρηση θα επιβαρυνόταν ούτως ή άλλως. Επομένως, λαμβανομένης υπόψη της απόψεως της Επιτροπής, το δικάζον τμήμα κρίνει αναγκαίο να ζητήσει επίσης από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως επί του ερωτήματος αν ο χαρακτήρας κινήτρου μιας κρατικής ενισχύσεως αποκλείεται, σε κάθε περίπτωση, όταν η επένδυση που αποτέλεσε τον λόγο της ενισχύσεως πραγματοποιήθηκε λόγω της τροποποιήσεως των όρων περιβαλλοντικής άδειας, ακόμη και όταν, όπως εν προκειμένω, ο αιτών θα είχε πιθανώς παύσει τη δραστηριότητά του λόγω των αυστηρότερων προϋποθέσεων χορηγήσεως της άδειας εάν δεν λάμβανε κρατική ενίσχυση.

- 30 Τρίτον, όσον αφορά το ζήτημα αν η χορήγηση στηρίξεως το 2016 είναι συμβατή με το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ και αν αυτό είναι καθοριστικό για την επίλυση της διαφοράς, το Riigikohus επισημαίνει ότι από την απόφαση της Επιτροπής περί χορηγήσεως ενισχύσεων του 2014 προκύπτει ότι η Εσθονία θέσπισε καθεστώς στηρίξεως κατά τρόπο ώστε, κατά το έτος 2014, να μη επιτρέπει στους νέους παραγωγούς να υπαχθούν στο παλαιό καθεστώς στηρίξεων και ότι, από τις αρχές του 2015, η ενίσχυση θα χορηγούνταν αποκλειστικά στο πλαίσιο ανταγωνιστικής διαδικασίας υποβολής προσφορών (σημεία 27, 28 και 106 της αποφάσεως). Το κράτος είχε την πρόθεση να εφαρμόσει το παλαιό καθεστώς στηρίξεων μόνο στους υφιστάμενους παραγωγούς που είχαν αρχίσει να παράγουν ενέργεια το αργότερο την 1η Μαρτίου 2013 (σημείο 17 της αποφάσεως). Επομένως, η Επιτροπή δεν αξιολόγησε τη συμβατότητα του παλαιού καθεστώτος στηρίξεων με τις κατευθυντήριες γραμμές του 2014, αλλά περιορίστηκε, συναφώς, στις προηγούμενες κατευθυντήριες γραμμές και εξέτασε μόνον το σχεδιαζόμενο νέο καθεστώς στηρίξεων υπό το πρίσμα των κατευθυντηρίων γραμμών του 2014 (βλ. επίσης απόφαση περί χορηγήσεως

ενισχύσεων του 2017, σημείο 49). Ωστόσο, κατόπιν της αποφάσεως της Επιτροπής του 2014, η Εσθονία δεν πραγματοποίησε τις περιγραφείσες στην εν λόγω απόφαση νομοθετικές τροποποιήσεις, αλλά συνέχισε να εφαρμόζει το παλαιό καθεστώς στηρίξεων μέχρι το 2017, χωρίς τον περιορισμό ότι η παραγωγή πρέπει να έχει αρχίσει το αργότερο την 1η Μαρτίου 2013. Με την απόφαση περί χορηγήσεως ενισχύσεων του 2017, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η Εσθονία παρέβη την προβλεπόμενη στο άρθρο 108, παράγραφος 3 ΣΛΕΕ απαγόρευση χορηγήσεως κρατικής ενισχύσεως μη εγκριθείσας από την Επιτροπή καθόσον συνέχισε να εφαρμόζει το προγενέστερο καθεστώς στηρίξεων και να κάνει δεκτούς, στο πλαίσιο του καθεστώτος αυτού, νέους παραγωγούς ακόμη και μετά την 1η Ιανουαρίου 2015 (σημεία 29, 31 και 96 της αποφάσεως).

- 31 Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, στηριζόμενο στον κανονισμό για την εφαρμογή του άρθρου 108 ΣΛΕΕ, πραγματοποίησε, στο πλαίσιο του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, διάκριση μεταξύ υφιστάμενων και νέων ενισχύσεων. Κατά το άρθρο 1, στοιχείο β', περίπτωση ii, του κανονισμού 2015/1589, συνιστά υφιστάμενη ενίσχυση κάθε εγκεκριμένη ενίσχυση, δηλαδή τα καθεστώτα ενισχύσεων και οι μεμονωμένες ενισχύσεις που έχουν εγκριθεί από την Επιτροπή ή από το Συμβούλιο, και, κατά το άρθρο 1, στοιχείο γ', του κανονισμού αυτού, συνιστά νέα ενίσχυση κάθε ενίσχυση, δηλαδή τα καθεστώτα ενισχύσεων και οι μεμονωμένες ενισχύσεις, οι οποίες δεν αποτελούν υφιστάμενη ενίσχυση, καθώς και οι μεταβολές υφιστάμενων ενισχύσεων. Με την απόφαση ΔΕΗ κατά Επιτροπής (C-590/14 P), το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο διευκρίνισε, κατ' εφαρμογήν των ίδιου περιεχομένου διατάξεων του κανονισμού (ΕΚ) 659/1999 του Συμβουλίου, ότι η εκτίμηση από την Επιτροπή του συμβατού ενισχύσεως με την εσωτερική αγορά βασίζεται στην εκτίμηση των οικονομικών δεδομένων και περιστάσεων που υφίστανται στη σχετική αγορά κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως της Επιτροπής, λαμβάνοντας υπόψη, μεταξύ άλλων, τη διάρκεια για την οποία προβλέπεται η χορήγηση της ενισχύσεως. Κατά συνέπεια, η διάρκεια ισχύος της υφιστάμενης ενισχύσεως αποτελεί στοιχείο ικανό να επηρεάσει την εκ μέρους της Επιτροπής εκτίμηση της συμβατότητας της ενισχύσεως με την εσωτερική αγορά. Υπό τις συνθήκες αυτές, η παράταση της διάρκειας ισχύος υφιστάμενης ενισχύσεως πρέπει να θεωρηθεί ως μεταβολή υφιστάμενης ενισχύσεως (σκέψεις 49 και 50 της αποφάσεως και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 32 Πράγματι, κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως περί ενισχύσεων του 2014, η εθνική ρύθμιση δεν περιείχε διατάξεις περιορίζουσες τη διάρκεια ισχύος του καθεστώτος ενισχύσεων. Εντούτοις, από την περιγραφή του καθεστώτος ενισχύσεων που κρίθηκε συμβατό με την εσωτερική αγορά, όπως εκτίθεται στην απόφαση της Επιτροπής του 2014, προκύπτει ότι το κράτος δήλωσε ότι δεν είχε την πρόθεση να συνεχίσει να εφαρμόζει το παλαιό καθεστώς στηρίξεων από το 2015. Υπό τις συνθήκες αυτές, κατά την άποψη του δικάζοντος τμήματος, η Επιτροπή ορθώς έκρινε το 2017 ότι το κράτος παρέτεινε το καθεστώς ενισχύσεων κατά παράβαση του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ. Επομένως, λαμβανομένων υπόψη των διαφορετικών απόψεων, πρέπει να υποβληθεί στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και το προδικαστικό ερώτημα αν υφίσταται νέα ενίσχυση,

κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΕ) 2015/1589, λαμβανομένων ιδίως υπόψη των εκτιμήσεων του Δικαστηρίου στην απόφαση C-590/14 P (σκέψεις 49, 50), στην περίπτωση που, όπως εν προκειμένω, η Επιτροπή, με απόφαση περί χορηγήσεως ενισχύσεων, έκρινε συμβατό με την εσωτερική αγορά τόσο ένα υφιστάμενο καθεστώς ενισχύσεων όσο και τις σχεδιαζόμενες τροποποιήσεις και το κράτος δήλωσε, μεταξύ άλλων, ότι θα εφάρμοζε το υφιστάμενο καθεστώς ενισχύσεων μόνο μέχρι μια ορισμένη καταληκτική ημερομηνία, όταν το υφιστάμενο βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας καθεστώς ενισχύσεων συνεχίζει να εφαρμόζεται μετά τη γνωστοποιηθείσα από το κράτος καταληκτική ημερομηνία.

- 33 Οι ανωτέρω εκτιμήσεις ενδέχεται να είναι καθοριστικές για την επίλυση της διαφοράς, δεδομένου ότι, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, η αναιρεσίβλητη δεν ήταν υποχρεωμένη ούτε και είχε δικαίωμα να κάνει δεκτές τις αιτήσεις στηρίξεως κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως από τις αναιρεσείουσες (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 26ης Απριλίου 2018, ANGED, C-233/16, EU:C:2018:280, σκέψη 71, και της 11ης Νοεμβρίου 2015, Klausner Holz Niedersachsen, C-505/14, EU:C:2015:742, σκέψη 23). Εντούτοις, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι η Επιτροπή, με την απόφαση περί χορηγήσεως ενισχύσεων του 2017, αποφάσισε να μην διατυπώσει αντιρρήσεις ως προς την ενίσχυση, δεδομένου ότι αυτή ήταν συμβατή με την εσωτερική αγορά (σημείο 97 της εν λόγω αποφάσεως), το εν λόγω εμπόδιο έχει πλέον εξαλειφθεί. Επομένως, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως επί του ερωτήματος, το δικάζον τμήμα πρέπει να αποφανθεί αν οι διαδικαστικοί κανόνες επιτρέπουν να γίνει δεκτή προσφυγή κατά παραλείψεως όταν ο καθού δεν ήταν υποχρεωμένος, κατά τον χρόνο ασκήσεως της προσφυγής, να εκτελέσει τις ζητούμενες πράξεις.
- 34 Εν συνεχεία, τίθεται το ζήτημα αν, σε περίπτωση που κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως είναι καταρχήν δυνατόν να γίνει δεκτή προσφυγή κατά παραλείψεως, βάσει του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, πρέπει να γίνει δεκτή η αίτηση των αναιρεσείουσών περί καταβολής στηρίξεως για παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας για τον μετά την ημερομηνία υποβολής της αιτήσεως χρόνο ή αν η ενίσχυση είναι νόμιμη μόνον μετά την έκδοση της αποφάσεως της Επιτροπής περί χορηγήσεως ενισχύσεων του 2017. Συγκεκριμένα, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι ενίσχυση χορηγηθείσα κατά παράβαση του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ δεν καθίσταται αναδρομικώς έγκυρη μέσω της εγκρίσεως της Επιτροπής (αποφάσεις της 19ης Μαρτίου 2015, OTP Bank, C-672/13, EU:C:2015:185, σκέψη 76, της 21ης Νοεμβρίου 1991, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires, C-354/90, EU:C:1991:440, σκέψεις 16 και 17, και της 12ης Φεβρουαρίου 2018, CELF και ministre de la Culture et de la Communication, C-199/06, EU:C:2008:79, σκέψη 40). Από την άλλη πλευρά, με την απόφαση του 2017, η Επιτροπή αποφάσισε να μην διατυπώσει αντιρρήσεις κατά της ενισχύσεως. Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να εκδοθεί προδικαστική απόφαση και επί του ερωτήματος αν, σε περίπτωση που η Επιτροπή αποφάσισε εκ των υστέρων να μην διατυπώσει αντιρρήσεις σχετικά με καθεστώς ενισχύσεων εφαρμοζόμενο κατά παράβαση του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, τα πρόσωπα που δικαιούνται ενίσχυση

λειτουργίας έχουν δικαίωμα να ζητήσουν καταβολή ενισχύσεως και για τον προ της λήψεως της αποφάσεως της Επιτροπής χρόνο, υπό την προϋπόθεση ότι το επιτρέπουν οι εθνικοί διαδικαστικοί κανόνες.

- 35 Δεν αμφισβητείται ότι η Esro είχε εγκαταστήσει ήδη από το 2009 τη μονάδα παραγωγής με την οποία παρήγαγε ηλεκτρική ενέργεια, για την οποία είχε εν προκειμένω ζητήσει την επίμαχη στήριξη. Η Επιτροπή, ήδη με την απόφαση του 2014, έκρινε συμβατό με την εσωτερική αγορά το καθεστώς στηρίξεως που ίσχυε κατά τον χρόνο εκείνο. Η Esro όμως ζήτησε τη στήριξη για πρώτη φορά το 2016. Σε περίπτωση που από την προδικαστική απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκύπτει ότι το κράτος δεν έπρεπε να εφαρμόσει το παλαιό καθεστώς στηρίξεων κατά τα έτη 2015 έως 2017, τούτο δεν θα πρέπει να οδηγήσει στην απόρριψη της αιτήσεως της Esro, δεδομένου ότι, εν πάση περιπτώσει, η μονάδα παραγωγής της πληρούσε τις προϋποθέσεις του εγκεκριμένου με την απόφαση της Επιτροπής περί χορηγήσεως ενισχύσεων του 2014 καθεστώτος στηρίξεων. Με την εν λόγω απόφαση, η Επιτροπή έκρινε, μεταξύ άλλων, ως συμβατή με την εσωτερική αγορά την καταβολή στηρίξεως βάσει του παλαιού καθεστώτος στηρίξεων σε παραγωγό ο οποίος είχε αρχίσει το έργο πριν από την 1η Μαρτίου 2013 (σημείο 17 της αποφάσεως). Λαμβανομένου, όμως, υπόψη του γεγονότος ότι η εν λόγω καταληκτική ημερομηνία δεν περιελήφθη στον ELTS και ότι η Esro ζήτησε τη στήριξη για πρώτη φορά το 2016, δεν προκύπτει σαφώς αν αυτή επηρεάζεται από την απαγόρευση χορηγήσεως κρατικής ενισχύσεως η οποία απορρέει από το άρθρο 108 παράγραφος 3, ΣΛΕΕ. Ως εκ τούτου, το δικάζον τμήμα ζητεί από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εκδώσει προδικαστική απόφαση επί του ερωτήματος, αν δικαιούται ενίσχυση, ανεξαρτήτως της ρυθμίσεως του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, ο αιτών που υπέβαλε αίτηση ενισχύσεως λειτουργίας στο πλαίσιο καθεστώτος ενισχύσεων και ο οποίος άρχισε την υλοποίηση έργου το οποίο πληροί προϋποθέσεις που κρίθηκαν συμβατές με την εσωτερική αγορά σε χρόνο κατά τον οποίο το καθεστώς ενισχύσεων εφαρμόζοταν νομίμως, αλλά υπέβαλε την αίτηση χορηγήσεως κρατικής ενισχύσεως σε χρόνο κατά τον οποίο το καθεστώς ενισχύσεων είχε παραταθεί χωρίς να έχει ενημερωθεί η Επιτροπή.